

**УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ
У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ**

Купцова Т. А., доцент
Мірошніченко І. Г., старший викладач

*Дніпропетровський національний університет залізничного
транспорту імені академіка В. Лазаряна*

У статті досліджується проблема запровадження інноваційних методів навчання іноземним мовам у ВНЗ технічного профілю з метою забезпечення умов для формування професійно орієнтованої комунікативної компетентності в рамках діяльнісного підходу до навчання.

Ключові слова: навчання іноземним мовам, інноваційні підходи, ефективність навчання, іншомовна компетентність, предметно-мове інтегроване навчання.

В статье исследуется проблема внедрения инновационных подходов обучения иностранным языкам в ВУЗах технического профиля с целью обеспечения условий для формирования профессионально ориентированной коммуникативной компетентности в рамках деятельностного подхода к обучению.

Ключевые слова: обучение иностранным языкам, инновационные подходы, эффективность обучения, иноязычная компетентность, предметно-языковое интегрированное обучение.

**Kuptsova T. A., Miroshnychenko I. G. APPLICATION OF
INNOVATIVE APPROACHES INTO FOREIGN LANGUAGE
COMPETENCE FORMATION OF TECHNICAL ENGINEERING
STUDENTS.**

The modern situation with foreign language teaching in Ukrainian technical higher educational establishments requires newer standards, forms, methods, and approaches. The higher school instructors are looking for practical ways of the learning effectiveness and the foreign language communicative competence upgrading of the future specialists. The aim of this article is to highlight the innovative approaches used in the foreign language teaching process of the Ukrainian students of engineering specialities at present and their effectiveness in the improving foreign language competence.

One of the main innovative approaches used in the foreign language teaching is Content and Language Integrated Learning that combines language learning and a special subject when students' attention is focused on both profession terminology and grammar materials. The other methods are project works, case study, presentations, role gaming, the Internet and multimedia technologies.

In extracurricular activities university teachers draw students in movie clubs in which foreign language speaking environment is organized for developing and practicing speech skills. The students are involved in participating in students' conferences to represent their scientific researches in foreign languages. Another productive way of motivation of the learners is the issue of a student newspaper. It helps improve both writing and creative skills. The self-study with the help of MOODLE system is popular among the technical students too.

This research has investigated that the innovative approaches are commonly used in all forms of teaching the students. The further investigations should deal with introduction of the computer and information technologies into foreign language teaching practice in Ukrainian technical higher educational establishments.

Key words: *foreign language teaching, innovative approaches, teaching efficiency, foreign language competence, content and language integrated learning.*

Постановка проблеми. Орієнтуючись на міжнародний досвід викладання іноземних мов, на тенденції демократизації та гуманізації навчання, методична практика в українських ВНЗ прагне відповідати викликам сьогодення та спрямована на удосконалення навчального процесу за допомогою сучасних освітніх парадигм. Запровадження інноваційних підходів реалізує стремління викладачів до використання ефективних дидактичних технологій, що забезпечили б оновлення процесу викладання, мотивацію студентів до навчання, безперервну взаємодію учасників навчального процесу, гуманізацію освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми навчання студентів технічних спеціальностей іноземним мовам активно досліджуються такими вітчизняними та зарубіжними науковцями, як С. Баррет-Леннард, І. Бім, Г. Бурденюк, Н. Коряковцева, Т. Кошелева, Л. Морська, С. Ніколаєва, Г. Попова, М. Раймер, Т. Романенко, І. Соломаха, Б. Стаппенбелт, О. Талберг, Є. Тарвідене, А. Третьякова, Р. Фелдер, К. Хейкок, В. Шляхов та ін. У вітчизняній теорії методики проблема іншомовної компетентності студентів технічних ВНЗ не може вважатися вивченою досконало. Аналізуючи стан підготовки випускників, українські вчені стверджують, що рівень їх навченості іншомовній комунікації залишає бажати кращого. Хоча у вітчизняній практиці й формується тенденція до запровадження комунікативного підходу в навчальному процесі (яка давно й активно застосовується в міжнародній практиці), ефективність викладання та навчання стримується відсутністю в більшості українських вищих навчальних закладів необхідної сучасної науково-методичної та технічної бази, недостатньою кількістю годин навчального навантаження. Такий стан методичної практики вимагає від учених подальших наукових розробок та пошуку практичних заходів, які б сприяли ефективності навчання та підвищенню рівня іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців, що й зумовило актуальність нашої роботи.

Постановка завдання. Метою нашої розвідки є систематизація й аналіз інноваційних методів, що застосовуються у вітчизняній практиці викладання іноземних мов та забезпечують формування професійно орієнтованої комунікативної компетентності в рамках діяльнісного підходу до навчання. Серед завдань ми виокремили такі: з'ясувати, які саме інноваційні методи активно застосовуються як інноваційні в сучасній українській практиці викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах технічного профілю; як ці методи сприяють формуванню комунікативної компетентності та сприяють інтенсифікації та ефективності навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах технічного профілю вимагає

нових стандартів, форм та методів. Одним із засобів розв’язання таких завдань учені-дидакти вбачають в імплементації таких інноваційних підходів у сфері опанування мовами, які б забезпечили комплексне навчання основним компетенціям.

Одним із основних інноваційних підходів у опануванні іноземної мови в технічному вищому навчальному закладі є **предметно-мовне інтегроване навчання (Content and Language Integrated Learning)**, яке дає можливість об’єднати вивчення іноземної мови та спеціального предмета, тобто розширити навчальний простір за рахунок функційного підходу. Специфіка даного методу полягає в тому, що знання іноземної мови стає інструментом вивчення змісту предмета. Цьому сприяють ретельно підібрані навчальні матеріали для читання текстів за спеціальністю не лише для вивчення конкретної професійної теми іноземною мовою, але й для навчання власне мови: завдання на опанування лексичних та граматичних структур для всіх видів мовленнєвої діяльності – читання, говоріння, письма та аудіювання. Словниковий запас поповнюється необхідною предметною термінологією, а багатий мовний матеріал засвоюється на базі певної лексичної теми. На різних етапах роботи з фаховим текстом увага студентів фокусується на спеціальній тематичній лексиці, на змісті тексту, а потім на граматичному матеріалі. Підхід предметно-мовного інтегративного навчання підпорядковується принципу **комунікативної спрямованості навчального процесу**, реалізація якого забезпечується: побудовою структури заняття на основі стимулювання потреби та організації систематичної практики іншомовного спілкування; добором такого мовного матеріалу, який є значущим для успішної комунікації у професійних ситуаціях; превалюванням комунікативно-орієнтованих завдань у формуванні мовних компетенцій.

У вітчизняній практиці вивчення іноземних мов знайшов своє застосування **кейс-метод** – метод активного комплексного навчання, який допомагає здійснити концепцію особистісно-орієнтованого навчання: підвищити загальний рівень володіння мовою; посилити навчальну мотивацію; розвивати уміння вести дискусію; формувати навички аргументування

іноземною мовою; удосконалювати навички проведення презентацій та публічних виступів; навчати працювати в команді та віднаходити колективне рішення проблеми. Українські вчені Н. Волкова та О. Тарнопольський слушно висувають кейс-метод як засіб, що повноцінно моделює професійну діяльність майбутніх фахівців та мотивує користування іноземною мовою для професійних цілей [1]. Кейс являє собою опис конкретної реальної проблемної ситуації, змодельованої за визначеним форматом і призначеної для віднаходження можливих варіантів її вирішення. Дж. Клайнфельд зазначила, що укладання кейсів являє собою особливий процес створення такої проблеми, в яку буде закладено багато дискусійних завдань та досвіду для подальшого аналізу [9]. Цей метод навчання іноземним мовам допомагає бачити причинно-наслідкові зв'язки та шляхи розгортання майбутнього розв'язуваної проблеми. Українська дослідниця О. Ярошенко підкреслює: «Кейс-метод як ситуативний аналіз передбачає обговорення проблеми шляхом дискусії, тож можемо стверджувати, що після опрацювання студенти запам'ятають 70% матеріалу, а якщо дискусія проходить у рольовій чи діловій грі, студенти запам'ятають 90% матеріалу» [7, 40]. Кейси за професійним спрямуванням майбутніх спеціалістів: «Platforms for Disabled People in Ukraine», «New branch of Company», «Modern Track», «Artificial Intelligence», – які розроблялися на заняттях з іноземної мови в ДНУЗТ ім. академіка В. Лазаряна, сприяли активній мовленнєвій практиці та творчій взаємодії студентів.

Метод рольових ігор активно застосовується на практичних заняттях з іноземних мов на першому курсі вищої школи. Маючи ряд переваг у сфері навчання безпосередньо комунікації, цей підхід мотивує студентів до активного застосування набутих знань, допомагає зняти мовний бар'єр, спонукає моделювати ситуацію та відповідну поведінку в іншомовному оточенні, тим самим забезпечуючи перенесення цього досвіду в майбутню реальну ситуацію спілкування. Різноманітні рольові ігри («My New Friends», «Conversations about Student's Life», «Our Likes and Dislikes», «Telephone Conversation», «At a Travel Agency», «At the Railway Station», «Buying the Computer» та ін.) базуються на

застосуванні мовленнєвих навиків у практичному полі, що, своєю чергою, допомагає студентам оцінити власну підготовку та рівень сформованості комунікативної компетенції. У рольових іграх може реалізовуватись непідготовлене мовлення, бо однією з їхніх особливостей є спрямованість на самоствердження, орієнтація на ефективну мовленнєву діяльність. Рольові ігри типу «Наукова конференція» або «Круглий стіл» дозволяють в умовах, наближених до реальних, продемонструвати вміння сформулювати та висловити власну думку, продемонструвати навички критичного оцінювання чужих висловлювань.

Метод проектних робіт, який широко запроваджений у методику викладання іноземних мов у вітчизняних ВНЗ, є одним із засобів інтенсифікації навчання. Проектна робота в технічному ВНЗ спрямована на оволодіння навиками говоріння за професійною тематикою; вона формує в студентів вміння швидко реагувати на мовлення співбесідника та розвиває здатність ініціативного говоріння. Суть проектної технології полягає в розв'язанні якогось практичного або теоретичного завдання студентами, об'єднаними у робочі групи (причому кожна група пропонує своє рішення); якщо завдання обширне або багатоетапне, то групи працюють над окремими елементами, які на занятті складуть одне ціле. Активна діяльність, в якій поєднуються різні види роботи (пошуки рішення, кооперація задля досягнення спільної мети, процес пізнання нового, залучення матеріалу з різних областей наук і знань, стремління якнайкраще репрезентувати свою роботу), допомагає перейти від сприйняття готових знань до їх свідомого самостійного пошуку.

Основна робота за проектом – процес тривалий і виконується в позааудиторний час, тому маємо ще одну перевагу цього методу: студенти більше працюють із джерелами іноземної технічної та наукової літератури (причому продуктивно працюють, із ентузіазмом і цікавістю). Представлення готового проекту в аудиторії супроводжується обговореннями, порівняннями виконаних проектів, висловлюванням власних думок, що створює таке необхідне іншомовне середовище. Групові проектні роботи «Railways: British vs

Ukrainian», «The best energy for Ukraine», «Road Traffic Control», реалізовані в нашому ВНЗ, продемонстрували високу ефективність даного методу навчання та інтерес студентів до такого виду роботи.

Завдання, виконані у вигляді **презентацій**, допомагають урізноманітнити практичні заняття, а також реалізують комплексний підхід до навчання та помітно підвищують мотивацію студентів. Заняття, на якому застосовуються презентації, стає динамічнішим, яскравішим, дозволяє поглибити та закріпити знання, отримані раніше. Підготовка студентами презентацій змушує їх шукати матеріал із різних джерел, цікаво komponувати його, продумувати тактику подачі інформації. Крім того, це ефективний метод розвитку та удосконалення монологічного мовлення, так як у процесі виступу студент має можливість використовувати ключові слова, пояснювати схеми, малюнки, таблиці, які він розробив. Сама презентація являє собою поєднання комп'ютерної анімації, графіки, відео, звукового ряду, які організовані в єдине середовище, що дає змогу слухачам засвоїти підготовлений матеріал у невимушеній обстановці. Обговорення презентацій сприяє створенню іншомовного середовища на занятті та активному обміну враженнями від почутого. Велику зацікавленість викликає у студентів підготовка презентацій на професійну тематику: «Types of Bridges», «Building Materials», «Types of Railway Cars», «Railway Transport in Ukraine», «Roofs of Buildings», «Principles of Railway Signalling» тощо.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки головним пріоритетом називає впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечують удосконалення навчального процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві [5]. Розвиток єдиного освітнього інформаційного простору надав новий імпульс для збагачення знань і умінь кожної особистості, змусив викладачів переглянути систему методів і прийомів навчання, а студентів – підходи до вивчення матеріалу, спонукаючи до самостійності та інтерактивності у навчанні. В області викладання й вивчення іноземних мов **Інтернет- та мультимедійні технології** слугують незамінним джерелом

нововведень та інновацій. На практичних заняттях із іноземної мови вони використовуються викладачами для здійснення таких навчальних функцій: ілюстрації навчального матеріалу; удосконалення вмінь аудіювання на основі автентичних текстів; поповнення словникового запасу студентів за загальноосвітніми та професійними лексичними темами; активної самотійної роботи студентів; контролю знань студентів, який здійснюється за допомогою тестування; аналізу статистичних даних (кількість правильних/неправильних відповідей; сума часу, витраченого на виконання завдань), що дає можливість оцінювати рівень та якість сформованості знань.

Недостатня кількість аудиторних годин, виділених для оволодіння іноземною мовою, змушує практикуючих викладачів шукати **позааудиторні підходи та методи** для навчання. І основна проблема, з якою вони стикаються, – це слабка мотивація студентів працювати над удосконаленням знань після занять. Одним із мотивуючих методів позааудиторної роботи виступає діяльність англійськомовних кіноклубів (**English Movie Club**) у вищих навчальних закладах. Фільми – це благодатне джерело збагачення словникового запасу, а також спосіб формування комунікативної та соціолінгвістичної компетенцій. Більше того, використання відеозаписів сприяє індивідуалізації навчання і розвитку мотивованості мовної діяльності студентів. Це приносить задоволення і надає віру в свої сили та формує бажання до подальшого вдосконалення. Необхідно прагнути до того, щоб студенти отримували задоволення від фільму саме через розуміння мови, а не тільки через цікавий сюжет. Ще однією чеснотою відеофільму є сила враження й емоційного впливу на студентів. Тому головна увага має бути спрямована на формування особистого ставлення до побаченого. Успішне досягнення такої мети можливе лише, по-перше, при систематичному показі відеофільмів, а по-друге, при методично правильно організованій демонстрації. Після перегляду студентам пропонується обговорення проблемних питань, висвітлених у фільмі. Дискутуючи та висловлюючи власні думки іноземною мовою, студенти самотійно створюють іншомовне комунікативне середовище, кероване

викладачем. Особливу користь такий вид роботи принесе студентам старших курсів, які прагнуть підтримувати лексичний запас та мовленнєві навички в період відсутності планових аудиторних занять. Перегляд та обговорення фільмів «The Butterfly Circus», «Smile Man», «The Gift», «The Envelope», «My Dad's Story» викликають жваві дискусії завдяки цікавим для молоді проблемам та їхній вдалій художній реалізації.

На жаль, малопоширеним, але практично значущим для оволодіння іншомовною комунікацією методом слід вважати **випуск студентської газети іноземними мовами**, що реалізує діяльнісну тенденцію у навчанні, забезпечує індивідуальний та особистісно-орієнтований підхід. Підвищення мотивації до вживання виучуваної мови та практичного застосування набутих навичок говоріння та письма в позанавчальний час реалізується в тому, що газета створюється самими студентами і для студентів. Підготовка чергового номеру газети до випуску – захоплюючий і цікавий процес для учасників: пошук ідей, збір інформації, очікування результату стимулюють молодь як до вивчення іноземної мови, так і до демонстрації власних умінь.

Участь студентів у конференціях іноземною мовою – важливий і ефективний метод позааудиторного навчання, який допомагає зрозуміти необхідність використання іноземної мови у сфері науки та її доцільність у обміні досвідом. Виступаючи з доповіддю іноземною мовою та беручи участь у обговореннях, студенти удосконалюють навички монологічного та непередбаченого мовлення, вчаться гідно триматися на публіці. Запровадження іноземних мов у вітчизняну наукову комунікацію формує вміння репрезентувати власні наукові здобутки міжнародній спільноті. На конференції студенти мають можливість представити свої наукові та технічні розробки іноземними мовами та обговорити аналізовані проблеми у широкому колі студентів із багатьох інших міст України і закордону. Така важлива для студентів робота сприяє удосконаленню навичок володіння іноземними мовами як важливим інструментом для отримання знань та обміну науковою інформацією у сучасному суспільстві, що глобалізується.

Сучасна методика серед важливих методів навчання називає і **самонавчання**, що сьогодні переживає своєрідний інноваційний бум, який спричинений вибухом новітніх технологій, що дали можливість вивести самостійну роботу з вивчення іноземних мов на якісно новий рівень.

У новітній час в українському освітньому просторі набирає обертів форма самонавчання іноземним мовам у **системі дистанційного навчання MOODLE** (Modular Object Oriented Dynamic Learning Environment – Модульне об'єктно-орієнтоване динамічне середовище навчання). Дистанційне навчання стало дуже популярною формою освіти в світі, яку практикують мільйони студентів. Як зазначає вітчизняний дослідник В. Черниш, до переваг, які притаманні формі дистанційного вивчення іноземної мови, належать: мотиваційний потенціал; конфіденційність; більша інтерактивність та навчальна задіяність студента у порівнянні з аудиторною роботою; можливість багаторазового повторення навчального матеріалу; наявність постійної довідкової системи; забезпечення наочності та багатоваріантності подачі матеріалу; наявність форуму та чату; можливість самоконтролю [6, с. 10]. Крім навчальних цілей, робота з дистанційною системою MOODLE виховує свідоме та відповідальне ставлення до навчання, вчить раціонально використовувати час.

Незамінними помічниками у самостійній роботі під час вивчення іноземних мов стали **комп'ютерні технології**, на практиці доводячи свою високу ефективність. Вони характеризуються універсальними дидактичними можливостями: дають змогу вести навчання у діалоговому режимі з урахуванням індивідуальних можливостей тих, хто навчається, забезпечують умови для дистанційного навчання. Інтернет розширює та урізноманітнює програму вивчення іноземної мови, надаючи доступ до різноманітних автентичних матеріалів: наукової та професійної літератури, статей, матеріалів інформаційних сайтів, довідників, словників. Використання інформації з іншомовних джерел розширює світогляд студента, допомагає бачити різні точки зору на один і той же факт, що формує аналітичне і критичне мислення.

Сучасна молодь активно самостійно вивчає іноземні мови за допомогою **соціальних мереж**, де можна знайти тематичні групи, спеціально створені для вивчення іноземних мов і взаємодопомоги у цій справі: учасники груп обмінюються навчальними матеріалами (посібниками, словниками, відеокурсами, Інтернет-посиланнями), дають один одному консультації, поради. Такий спосіб вивчення іноземної мови приваблює своєю невимушеністю та ненав'язливістю, сприяє подоланню мовного бар'єру.

Серед великої кількості проблем, які вирішує сучасна методика, на одному з чільних місць стоїть завдання перевірки знань: викладач контролює рівень і якість засвоєння вивченого матеріалу, а у той же час студент теж дає власну оцінку своїм здобуткам. Основною формою контролю знань у процесі вивчення іноземної мови є тестова система, в якій слід активно використовувати інтерактивні тести Інтернет-мережі, що існують як у вільному доступі, так і за визначену платню. На даному етапі функціонує величезна кількість сайтів із типовими й різноманітними за тематикою **онлайн-тестами** з іноземних мов. Наприклад, на сторінках сайтів News.BBC, LanguageLink, OxfordEnglishTesting, EnglishLearner, Test-My-English можна виявити рівень володіння англійською мовою; тестові системи ExamEnglish, A4ESL дають можливість підготуватися до міжнародних екзаменів; тести з ділової англійської можна знайти на сторінках English-test.net і т. д. Завдяки цим розробкам кожний студент може самостійно перевірити свої знання, уміння, навички, рівень підготовки за різними видами мовленнєвої діяльності. Робота з тестами в онлайн-режимі дозволяє звикнути до особливостей такого тестування, дає можливість повторити перевірку, самостійно проаналізувати відповіді й результати, чого не дозволяє традиційна методика викладання.

Висновки з проведеного дослідження. Аналізуючи розповсюджені в українському освітньому просторі інноваційні підходи навчання іноземним мовам, можна стверджувати, що у вищих навчальних закладах технічного профілю вони використовуються в усіх основних сферах роботи зі студентами: на аудиторних практичних заняттях, в позааудиторній роботі під прямим або

опосередкованим керівництвом викладача та в самостійній навчальній діяльності. Під час роботи в аудиторії запроваджено такі інноваційні методи, як предметно-мовне інтегроване навчання (Content and Language Integrated Learning), кейс-метод, методи рольових ігор та проектних робіт, презентації, Інтернет- та мультимедійні технології. Серед позааудиторних інноваційних підходів та методів для навчання слід назвати роботу англійськомовного кіноклубу, випуск студентської газети іноземними мовами, участь студентів у конференціях іноземною мовою. Займаючись самонавчанням, студенти долучені до таких видів новітньої діяльності, як робота в системі дистанційного навчання MOODLE, взаємодія у соціальних комп'ютерних мережах тощо. Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо в пошукові шляхів запровадження комп'ютерно-інформаційних технологій у процес навчання іноземним мовам у вищих навчальних закладах технічного профілю відповідно до міжнародних стандартів, у поширенні новітніх, але рідко застосовуваних у вітчизняній практиці методів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волкова Н. П. Моделирование профессиональной деятельности у преподавании учебных дисциплин у вишах : монографія / Н. П. Волкова, О. Б. Тарнопольський. – Д. : Вид-во Дніпропетр. ун-т ім. А. Нобеля, 2013. – 226 с.
2. Гостева Т. Л. Дистанційні технології навчання іноземної мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://english.ucoz.com/publ/gosteva_t_l_distancijni_tekhnologiji_navchanja_im/1-1-0-13
3. Коряковцева Н.Ф. Автономия учащегося в учебной деятельности по овладению иностранным языком как образовательная цель / Н.Ф. Коряковцева // Иностранные языки в школе. – 2001. – №1. – С.9-14.
4. Морська Л. І. Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов для спеціальних цілей / Л. І. Морська // Іноземні мови. – 2002. – №2 – С. 23-24.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pon.org.ua/novyny/2446-nacionalna-strategiya-rozvitku-osviti-v-ukrayini.html>

6. Черниш В. В. Інформаційно-комунікаційні засоби формування та удосконалення іншомовної комунікативної компетентності у навчальних закладах різного типу / В. В. Черниш // Іноземні мови. – 2012. – №3 – С. 8-17.
7. Ярошенко О. В. Кейс-метод як сучасна технологія формування професійно орієнтованої компетентності в діалогічному мовленні майбутніх викладачів англійської мови / О. В. Ярошенко // Іноземні мови. – 2014. – №2 – С. 39-44.
8. Davison Ch. Information Technology and Innovation in Language Education / Chris Davison. – Hong Kong: Hong Kong University Press, 2005. – 304 p.
9. Kleinfeld J. The Case Method in Teacher Education: Alaskan Models. ERIC Digest [Електронний ресурс] / Judith Kleinfeld // ERIC Clearinghouse on Rural Education and Small Schools. – Charleston, WV. – 1990. – Режим доступу: <http://ericae.net/db/digs/ed321965.htm>